

ואת השמן. שהרי משקין הם. ואמאי קאמר רב שטעו הכהנים?

ואף אם נאמר, שבימי חגי הנביא כבר גזרו חכמים על טומאת המשקין, ובדק חגי את הכהנים אף בטומאות דרבנן, נמי קשיא. שהרי במשקין שבעזרה לא גזרו, משום הפסד קדשים. וכדאמר יוסי בן יועזר איש צרידה.

ומשנינן: **מידה הוא טעמא** [הרי כל הקושיא אינה] **אלא לפי דברי רב**, דאמר "דכן ממש" ואמר נמי "אישתבש כהני". ולשיטתו של רב לא קשיא מידי.

שהרי **רב** — "משקי בית מטבחיא" תני בדברי יוסי בן יועזר. שרק במים ובדם שבבית המטבחיים לא גזרו טומאה. אבל על משקי בי מדבחיא [משקי המזבח], כגון יין ושמן הנסכים, גזרו חכמים טומאה.

וקרא דחגי, בהכרח איירי בטומאות דרבנן. שהרי כתיב שם שהלחם מטמא את הנזיד, והיין מטמא את השמן. והלא אין אוכל מטמא אוכל, ולא משקה מטמא משקה מן התורה, אלא מדרבנן.

הלכך, שפיר קאמר רב "אשתבש כהני". שהרי מדרבנן מיהא היה להם לטמא.

גופא: רב אמר: אישתבש כהני. כי מה

בודק את הכהנים, לידע אם הם בקיאים עדיין בהלכות טומאה. לפי שנשתכחו מהם כשהיו בגולה, ולא נתעסקו אז בקדשים. כדכתיב "כה אמר ה' צבאות, שאל נא את הכהנים תורה לאמר".

ושאלם: "**הן ישא איש בשר קדש** [בשר שרץ] **בכנף בגדו, ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל** — היקדש"?

שאם יגע האדם בלחם קדשים בכנף⁽⁹⁾ שנמצא בה השרץ [שהוא אב הטומאה] ועשאו השרץ ללחם ראשון לטומאה, ואותו הלחם יגע בנזיד קדשים ויעשהו שני, ואותו נזיד יגע ביין של נסכים ויעשהו שלישי, ואותו היין יגע בשמן נסכים או בכל מאכל אחר של קדשים, נמצא דהשמן והמאכל הם רביעים לטומאה בקודש. ושאלם: האם יטמא אותו רביעי הקודש?

וכתיב בתריה: "**ויענו הכהנים ויאמרו, לא!**" אין הרביעי בקודש נטמא.

ואמר רב: אישתבש כהני! שטעו בדבר זה. שהרי הרביעי בקודש פסול מקל וחומר, כדאייתא לקמן [יח ב].

וקשיא, הא משקין אין להם טומאה מן התורה. ואם כן, בדין טיהרו הכהנים את היין

ורבינו תם פירש, דהכנף הוא ראשון, ונגע במאכל או בנזיד. ואחד מאלו נגע או בשמן או ביין. ואחד מהם נגע בכל מאכל. נמצא דהמאכל האחרון הוא רביעי. ונקיט כסדר הזה כדי שלא תהיה הטומאה עושה כיוצא בה. אבל לרש"י, איתא בהאי קרא, דטומאה עושה כיוצא בה. והיינו מדרבנן.

9. ובהכרח דהיינו בשרץ עצמו. דאי נגע בבגד דהוי ראשון, מאי איירא "כנף"? והא נטמא כל הבגד. רש"י.

והקשו תוספות לפירושו, מאי שנא "אל שמן ואל כל מאכל" דפירושו או שמן או מאכל, משאר הדברים האמורים בקרא, שפירושם שנטמאו זה מזה.

שהשרץ שבכנף בגדו נגע בלחם ונעשה הלחם ראשון?

והרי "ונגע בכנפו אל הלחם" כתיב.

ומשמע, שהכנף עצמה לא נגעה בלחם. אלא נגעה בדבר אחר, ועשאתו ראשון. ונגע הלחם במה שנגע בכנפו, ונעשה שני. נמצא הנזיד שלישי, והיין רביעי, והשמן או המאכל חמישיים.

ומקשינן: תא שמע: כתיב בתריה "ויאמר חגי: אם יגע טמא נפש בכל אלה, היטמא? ויענו הכהנים ויאמרו: יטמא!"

וקא סליק אדעתין, ששאלם על טמא מת שטימא קדשים באותו סדר האמור בשרץ. שנגע טמא מת בלחם, והלחם בנזיד, והנזיד ביין, והיין בשמן — האם נטמא השמן או לא. דבכהאי גוונא השמן הוא רביעי. ושפיר השיבוהו דהוא טמא.

ואסקינן לקושיין: בשלמא לשמואל, הכא ודאי לא אישתבש כהני.

ומדחבא לא אישתבש, התם [בשאלת חגי הראשונה לגבי שרץ] נמי לא אישתבש.

אלא לרב, הרי בשתי השאלות שאלם על רביעי בקודש.

ואם כן תיקשי: מאי שנא חבא גבי שרץ דאישתבש כהני, והשיבו שהשמן טהור, ומאי שנא התם גבי טמא מת, דלא אישתבש, והשיבו כדין שהשמן טמא?

שאמרו על הרביעי בקודש שאינו טמא, טעות היא.

ושמואל אמר: לא אישתבש כהני. וכדין השיבו דאינו טמא.

ומפרשינן: רב אמר "אישתבש כהני", משום דעל רביעי בקודש בעא חגי מינייהו, אם הוא טמא.

שהשרץ הוא אב הטומאה. והלחם הוא ראשון. והנזיד הוא שני. והיין הוא שלישי. והשמן והמאכל הם רביעיים. והא דקתני "ואל השמן ואל כל מאכל", לצדדים קאמר. שהיין נגע בשמן או במאכל.

ושגו בכך שאמרו ליה שהוא טהור.

ושמואל אמר: "לא אישתבש כהני", משום שאין השמן והמאכל אלא חמישי בקודש, כדמפרש בסמוך. ועל חמישי בקודש בעא חגי מינייהו אם הוא טמא.

ואם כן, שפיר אמרו ליה שהוא טהור.

והוינן בה: בשלמא לרב דאמר "רביעי בקודש בעא מינייהו", היינו דכתיב בקרא ארבעה דברים: לחם, ונזיד, ויין, ושמן או מאכל.

אלא לשמואל דאמר "חמישי בקודש בעא מינייהו" — חמישה דברים מנא ליה? והא לא כתיב אלא ארבעה.⁽¹⁾

ומשנינן: אמר לך שמואל, וכי מי כתיב "ונגע בכנפו אל הלחם", דתשמע מיניה

ויש ליישב, דאם כן ישתבש מה שענו בטמא נפש דמטמא. דמשמע דקאי על כל מה דכתוב לעיל. מהרש"א.

1. ומכאן הקשו תוספות לפירוש רש"י [דמפרש ד"שמן או כל מאכל" קאמר], נימא לשמואל דהמאכל קבל טומאה מהשמן והרי הוא חמישי.

ומשנינן: איתמוהי קא מתמה!

שבלשון תמיה אמרה חגי. והכי קאמר: מאחר שבקיאין הם בהלכות טומאה ואינם טועים, וכי מעשה ידיהם טמא?! הא ודאי טהור הוא.

ודחינן: זהא "וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא", כתיב. ולא משמע הוא בלשון תמיה.

אלא אמר מר זוטרא, ואיתימא רב אשי: לא אמר חגי על מעשה ידיהם של עכשיו שהוא טמא. אלא נתנבא על העתיד.

מתוך שקלקלו בזמן בית שני את מעשיהם בשאר עבירות, מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה.

גופא: רב תני בדברי יוסי בן יועזר: משקי בית מטבחיא דכן! שהדם והמים שבבית השחיטה שבעזרה טהורים.

ולוי תנא: משקי בני מדבחיא דכן! שאף משקי המזבח, כיון ושמן לנסכים, טהורים.⁽³⁾

ואמרינן: ללוי, הניחא אי סבירא ליה

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: בקיאין הן הכהנים בטומאת מת, ולכך לא נשתבשו בה. אבל אין בקיאין הן בטומאת שרץ, ולכך טעו בה לומר, שאין השלישי עושה בה רביעי בקדש.

רבינא אמר: התם בטומאת שרץ, היה השמן רביעי לטומאה.

אבל הכא בטומאת מת, היה השמן שלישי בקדש. דהא דכתיב "אם יגע טמא נפש", לא בטמא מת איירי, אלא כמת עצמו. והוא אבי אבות הטומאה. והלחם שנגע בו נעשה אב הטומאה.⁽²⁾ נמצא הנזיד ראשון, והיין שני, והשמן שלישי. וסברו הכהנים דשלישי בקדש טמא, אבל לא רביעי.

ומקשינן: תא שמע: כתיב בתריה, "ויען הני ויאמר, בן העם הזה. וכן הגוי הזה לפני נאם ה', וכן כל מעשה ידיהם, ואשר יקריבו שם טמא הוא".

בשלמא לרב דאמר "אישתבש כהני", היינו דכתיב שקרא חגי למעשה ידיהם "טמא".

אלא לשמואל, אמאי קרי "טמא" למעשה ידיהם? והרי השיבו לו כהלכה בדיני הטומאה.

2. רש"י. והקשו תוספות, הא קיימא לן, דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה.

ותירצו, דלא חשיב אב לענין שיטמא אדם וכלים. אבל לענין שיעשה את הנוגע בו לראשון, שפיר חשיב אב.

אבל לפירוש רבינו תם אין צורך בזה. אלא סגי דהלחם נעשה ראשון. והיין או השמן שניים, והמאכל הוא שלישי.

3. לרב, דוקא משקי בית מטבחיא טהורין. משום דשכיחי טפי, ויותר מצוי בהם קלקולי. הלכך לא גזרו בהם. וללוי, דוקא משקי בית מדבחיא טהורים. משום דטפי איכא למיחש בהם לקלקולי. מהר"ם חלאווה.

והפני יהושע כתב בטעמא דרב, דמשקי בית מדבחיא טמאים משום חיבת הקודש.

אכן כבר כתבו התוספות בחולין לו ב, דלא

שהם אף מטמאים אחרים מדרבנן. אתי שפיר הא דפירש שמואל שהשמן טהור מפני שהוא חמישי. ומשמע דאילו היה השמן רביעי היה טמא, משום שדוקא רביעי הוא דלא עביד את השמן חמישי, ואף שהשמן קיבל טומאתו מן היין, דהוי משקי בי מדבחיא, שפיר נטמא. כי רק משקי בי מטבחיא אינם דכן לטמא אחרים, אבל משקי בי מדבחיא מטמאין.

הא שלישי — עביד רביעי!

אלא אי סבר ליה שמואל כלוי, דתני, "משקי בי מדבחיא דכן", קשיא: מאי איריא דאין היין מטמא את השמן משום דרביעי לא עביד חמישי? הלא אין היין מטמא את השמן בשום אופן. ואפילו אם יהיה היין ראשון, אינו מטמאו. שהרי משקה בי מדבחיא טהור מלטמא אחרים. ואפילו שני ושלישי נמי לא עבדי! ולמה הוצרך שמואל לומר בטעם הדבר שהשמן הוא חמישי בקודש?

ומסקינן: אלא על כרחך, שמואל כרב סבירא ליה בהכי.

תניא כוותיה דרב. ותניא כוותיה דלוי.

תניא כוותיה דלוי: הרם והיין והשמן והמים, שכל אלו הם משקי בי מדבחיא [ונקראים על שם המזבח, משום שהדם נזרק על גביו, והיין והמים מתנסכים עליו, והשמן קרב עם המנחות] — שננטמאו בפנים העזרה, אף

כשמואל דאמר "דכן [טהורים] מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן", אתי שפיר קראי דחגי. שקודם שאלם על השרץ שנגע בלחם ועשאו ראשון, והלחם נגע בנזיד, והנזיד ביין, והיין בשמן. שהיין עצמו טמא, לפי שטומאת עצמו יש לו מן התורה. אבל אינו מטמא את השמן, לפי שמשקי המזבח אינם מטמאים אחרים כלל. ושפיר השיבוהו אין השמן טמא, ולא אישתבש כהני.

וכשהוסיף לשואלם מטמא מת, לא על הסדר הזה שאלם. אלא משכחת לה, ששאלם היכי דנגעי בולחו הלחם והנזיד [היין והשמן והמאכל], כל אחד מהם בפני עצמו, במטמא הראשון, דהיינו טמא הנפש. ושפיר השיבוהו שטמאים כולם.

אלא, אי סבר ליה לוי כרב, דאמר "דכן ממש", ויסבור שאף יין הנסכים ושמן המנחות אין להם טומאת עצמן — היכי משכחת לה דענו הכהנים על יין ושמן שנטמאו בטומאת מת, שהם טמאים. והרי אין להם טומאה מן התורה כלל. ואף חכמים לא גזרו במשקי קדשים.

ומסקינן: אלא על כרחך, לוי — כשמואל סבירא ליה, ויש להם טומאת עצמם.

ותו אמרינן: ולשמואל, דאמר "לא אשתבש כהני", הניחא אי סבר לה כרב, דתני: משקי בית מטבחא דכן, אבל משקי בי מדבחיא [שמן ויין לנסכים], אחריני נמי מיטמאו.

ויעוין בעמודי אור סימן קיט, שכתב לבאר בטעמא דרב, על פי שיטת הראב"ד בפרק ב

שייכא חיבת הקודש אלא בדבר גוש כעצים ולבונה, ולא במשקים.

אם הוציאן לחוץ וכבר נפסלו בפסול יוצא, הרי הם טהורין מלטמא אחרים. (4) שהרי כשנטמא בפנים לא ירדה להם תורת טומאה לטמא אחרים. לפי שאין הם בכלל גזירת משקין לטמא אחרים.

אבל אם נטמאו בחוץ, אף אם הכניסו לפנים, הרי הם טמאין לטמא אחרים. שכל זמן שהם מחוץ לעזרה, אין הם בכלל משקי בי מדבחיא. וכיון שכבר ירדה להם תורת טומאה לטמא אחרים, תו לא פקעה.

ומקשינן: איני, והאמר רבי יהושע בן לוי: משקי בי מדבחיא — לא אמרו בהם שהם דכן, אלא במקומן בפנים העזרה.

והוינן בה: מאי לאו, אתא למעוטי משקי בי מדבחיא שנטמאו בפנים ואחר כך הוציאן לחוץ! שלאחר שיצאו, חלה עליהם למפרע טומאה לטמא אחרים. ותיקשי, הא להדיא קתני בברייתא לא כן.

ומשינן: לא כך אמר רבי יהושע בן לוי.

אלא אתא למעוטי משקי בי מדבחיא שנטמאו בחוץ, ואחר כך הכניסו בפנים. שבעודם בחוץ, כבר ירדה להם טומאה גמורה, ותו לא פקעה.

ושוב מקשינן: והא "לא אמרו אלא במקומן" קאמר. משמע, כל זמן שהם במקומן הם טהורים, ותו לא.

ומשינן: הכי קאמר: לא אמרו שהם דכן, אלא כנטמאו במקומן. דבכהאי גוונא הם טהורים, אף לאחר שיצאו חוץ למקומן. (5)

קתני מיהת, "משקי בי מדבחיא דכן", כלוי.

תניא כוותיה דרב: הדרם והמום, שהם משקי בית מטבחיא שבעזרה, שנטמאו, בין כשהם בכלים, ובין כשהן בקרקע, הרי הם טהורין.

מטומאת אוכלין, דמי פירות מיטמאין. ונסתפקן האחרונים בדעתו, אם משום טומאת משקין היא. או דדין טומאת אוכלים להם, משום שחשובים כעיקר הפרי [יעוין בצל"ח כאן]. ולהצד הב', יין ושמן מטמאין אף מדין אוכלין, וטומאתם ודאי מדאורייתא. הלכך אינם בכלל קולת משקי בית מטבחיא. [ואין טעם זה מספיק אלא ליין ושמן. אבל לא למים ודם של המזבח].

4. ויש לדון במשקין שכבר נתקדשו, וחל בהם שם משקי בי מדבחיא, ויצאו, אי מקבלים טומאה. דמלשון רש"י נראה קצת דאין נטמאים. אבל מפשטות לשון הגמרא משמע, דאף אם כבר נעשו למשקי בי מדבחיא, אם יצאו ממקומן הרי הם נטמאים.

ובהכי אתי שפיר קושית הלחם משנה [הובאה לעיל טז א], למה הוצרך הרמב"ם למעט דם קדשים מטומאה מדרשה ד"אינו נשפך כמים". והרי בלאו הכי פסק דמשקי בי מטבחיא דכן ממש. ולהנ"ל, איכא נפקא מינה לדם שנתקדש בכלי ויצא. שפת אמת. [וצריך עיון, דהרי נפסל ביוצא. ולקמן יז ב מבואר בתוספות, דדם שנפסל, שוב איתקש למים ומקבל טומאה].

5. והרמב"ם השמיט לכל דין זה. ולא חילק בין נטמאו במקומן לחוץ למקומן. וכתב הצ"ח בטעמא דמילתא, דהרי הך ברייתא תני "משקי בי מדבחיא" כלוי. וכבר אמרינן לעיל דלוי בהכרח כשמואל סבירא ליה, דטומאת משקין לעצמם היא דאורייתא. ומשקי